

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשָּׁבוּעַ קַרְחַת תַּשְׁפִּי

וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם. עַל נְקִיּוֹת כַּפַּיִם בַּמַּחְלוּקָה

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

איך לא מנהלים מחלוקת?! קרח ועדתו הם סמל לדראון עולם.

מחלוקות היו תמיד חלק בלתי נפרד מההוויה הישראלית - יהודית, עזרו לברר את הנושאים שעמדו על הפרק והעשירו את עולמנו הרוחני. הבנת כל צדדי המחלוקת מאפשרת העמקה מצד אחד והבנה וראיה כוללת מאידך. כל זה בתנאי, שהבסיס עליו היא מושתתת הוא האחדות ("כולנו באותה סירה"), שאיננה מחייבת אחדות.

בירור ענייני לגופו של הנאמר והקשבה לדברי האחר-כן! השמצות אישיות ואי שמירה על כבודו של האומר, מי שלכאורה נמצא בצד האחר – לא! ועוד פעם, לא!!! ק"ו, לא גזל ולא פגיעה ברכוש ועוד יותר בגוף.

בדברינו אלה ננסה להאיר ולהעיר את כל חלקי העם, בחומר למחשבה.

דתן ואבירים שהתנגדו להנהגתו של משה, עוד בתחילת דרכו (כפי שיבואר בהמשך הדברים), מאשימים אותו בפרשתנו "כִּי תִשְׁתַּרְרַע עָלֵינוּ גַם הַשְּׁתַּרְרָר" (במדבר טו, יג).

משה, העניו מכל אדם, פונה אל הקב"ה ומבקש: "וַיֹּאמֶר אֵל ה' אֶל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם" (שם טו). ננסה להבין את עומק טענותיו:

א. "לֹא חָמַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא הִרְעֵתִי". המדרש מסביר: "נקי כפיים. זה משה, שנאמר לא חמור אחד מהם נשאתי" (מדרש תהלים (שחר טוב) מזמור כז). מדרש זה מסביר כמה נזהר משה רבינו מלהנות ממון שאינו שלו, גם במקרים שעל פי הנוהג הרגיל, המנהיג היה נוהג אחרת. ק"ו, שמשה רבנו היה מקפיד שלא לפגוע ולהשחית רכוש שאינו שלו. משה נהג כך ביחס לכל אדם. נחזק את שיטתו של משה שהצהיר שרכושו של השני היה באופן מוחלט מחוץ לתחום לגביו, מהמעשה שנזכר בפרק אלו מציאות: "מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא (לאחד מאורחיו של רב חסדא (רש"י) נגנב גביע כסף), חזיא להווא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה (ראה רב חסדא שאחד מתלמידיו מנגב את ידיו בבגד של חברו). אמר (רב חסדא): היינו האי (זה הגנב) דלא איכפת ליה אממונא דחבריה (שהרי במעשהו הוכיח שלא אכפת לו להשתמש בממון חברו, אפילו שלא גרם במעשהו כל נזק ממוני) (בבא מציעא כד ע"א). תלמיד זה, אי אפשר להגדירו כנקי כפיים, הוא לא הלך בדרכו של משה רבינו.

משה רבינו ממשיך, "מגביה את הרף" ומדגיש שאפילו באנשים שחלקו עליו, וגם ניסו לפגוע בו בצורה חמורה ביותר, הוא לא פגע. ב. "וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם". מביא החזקוני "על שהלשינוני על הריגת המצרי" (חזקוני שם). דברי החזקוני מבוססים על דברי רש"י, בפירוש הפסוקים הבאים: "וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם (לא התעלם מהחובה של נשיאה בעול) וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִקֵּה אִישׁ עֲבָרֵי מֵאֶחָיו: וַיִּפֶן זֶה וְזֶה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל: וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשְּׁנַי וַיְהִי שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים נֹצִים (דתן ואבירים - רש"י) וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לְמָה תִּפָּה רַעְפָּךְ: וַיֹּאמֶר מִי שָׁמַךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ הִלְהַרְגֵנִי אִתָּה אִמֵּר כְּאֲשֶׁר הִרְגַתְּ אֶת הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדְּבָר: וַיִּשְׁמַע פְּרָעָה אֶת הַדְּבָר... (הם, דתן ואבירים, הלשינו עליו - רש"י) (שמות ב, יא-טו).

חסימת כבישים היא גזל זמן וגזל ממון שאי אפשר להשיבו, היא הרמת יד שפוגעת, ולעתים קרובות גם גובלת בפיקוח נפש. **אסור** על פי ההלכה לאף אחד להשתמש בכלי זה. לא לשם מחאה ובוודאי לא כדי להשיג מטרה כלשהי. מדינת חוק חייבת לאכוף זאת, בצורה שווה, על כולם. אלימות בהפגנות שכוללת פגיעה ברכוש ציבורי, היא כנגד ההלכה ואין לה כל תירוץ. הרמת יד כמפורש בכתוב, "מזכה" בתואר "רָשָׁע". התפרצות לרשות היחיד היא גזל מכל בחינה, הגדרה שיש לה השלכות חמורות ביותר מבחינה הלכתית.

כל מי שנוהג במנהגים אלה, או נותן הוראה לבצעם, מרים יד ב"תורת משה".

נסיים בחזרה אל דברי הפתיחה, שאמורים לשמש כהנחיה לכל מחלוקת בתוך עם ישראל. נשתדל לעשות כל מאמץ לנהל ויכוח ציבורי על פי עקרונות אלה. נתפלל שהקב"ה יהיה בעזרנו ונצליח לשמור על אחדותנו. נמשיך לברר כל נושא לעומקו בלשון מכבדת ונשתדל להקשיב לצד השני מתוך הערכה ובאהבה, כמו שלימדנו אהרון שהיה אוהב את הבריות, מקרבן לתורה ועושה שלום גם בין ישראל לאביהם שבשמים.

כל התנהגות שלא מסוג שזכה עלולה לחסום את התפילות להצלחת עם ישראל.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

הרב משה מרדכי ארנויך
א' בניסן תשפ"ה

לע"י הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל ושלומית אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תשפ"ג)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי כ"ב בסיוון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנייד זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

הקדמה להעברת טעם על ידי בישול - כלי ראשון וכלי שני לעניין שבת

כפי שהגדרנו בטורי העבר, כאשר אנו מדברים על "מעבר טעם" או "בליעת טעם" כוונתנו למגע בין מאכלים המייצר קשר כימי חדש בין חלקיקי המאכלים. אם נשיב את הדברים לשפת היום יום, האופן הראשוני ביותר שאנו עושים את זה הוא בבישול: בישול הוא לקיחת מאכלים וחימומם יחד כך שהמגע החם גורם לתרכובת חדשה. נכניס לסיר מים עוף וירקות, העוף יטביע את חותמו במים, שומני וחלבוני העוף יטביעו את חותמם בירקות, וכן על זה הדרך. לאחר מכן, גם אם נוציא גזר מהמרק, הוא יהיה גזר בטעם עוף. אם כך, עלינו לברר את הגדרים ההלכתיים של הבישול. הדיון המשמעותי ביכולת הבישול של כלי ראשון וכלי שני מופיע בהלכות שבת. על כן הפעם נקדים בירור בגדרים העולים בהלכות שבת לפני שנשוב לדניא איסור והיתר.

במסכת שבת (דף מ ע"ב) רבי יצחק בן אבדימי קובע כי "כלי שני אינו מבשל". בירושלמי (שבת פרק ג הלכה ד) מבררים מדוע יש הבדל בין כלי ראשון וכלי שני. ביחס לכלי ראשון הנמצא על האש אין מקום לשאלה: וודאי שהאש ממשיכה לבשל את מה שמונח עליו. השאלה היא מדוע יש הבדל בין כלי ראשון שירד מהאש, ומאכל שהועבר מהאש לכלי אחר? לכאורה שניהם אינם כנגד האש, אך זה עתה הוסרו ממנה. עולות שם שתי תשובות: רבי יוסי אומר שבאחד היד שולטת ובשני לא. רבי יונה אומר שגם בכלי שני אין היד שולטת, ההבדל הוא שעשו הרחקה בכלי ראשון ולא בכלי שני.

נשמע שלפי רבי יוסי ההבדל בין כלי ראשון ושני הוא החום: בכלי ראשון יש מספיק חום לבשל, ובכלי שני אין די חום להביא לבישול. לפי רבי יונה אין בהכרח הבדל בתוצאה של הכנסת מאכל לכלי ראשון או לשני, אך איסור בישול מדאורייתא יהיה רק בהנחה של מאכלים בכלי הנמצא על האש. כאשר הסיר הוסר מהאש, יתכן וטכנית מאכל יתבשל בו, אך מכיוון שאין זו דרך הבישול הרגילה, בישול באופן זה אסור מדרבנן בלבד. חכמים אסרו לעשות כך בכלי שירד מהאש (שמא יניח בכלי בעודו על האש), ולא בכלי אליו המאכל עבר לאחר שסר מהאש.

על פניו עולה שלפי רבי יוסי יש הבדל פיזיקלי בין כלי ראשון ושני, ואילו לפי רבי יונה אין הבדל מציאותי ביניהם, אלא שעל האחד גזרו ועל השני לא.

אך מוצדק לומר שיש הבדל פיזיקלי בין כלי ראשון ושני? לכאורה יתכן שמאכל הנמצא בכלי ראשון, שיצא חם מהתנור בטמפרטורה של 80 מעלות, ומאכל אחר יועבר לכלי שני ושם יעמוד על 90 מעלות!

בעלי התוספות (שבת דף מ ע"ב ד"ה 'שמע מינה') מבארים שההבדל בין כלי ראשון ושני הוא בדפנות: כלי ראשון היה על האש. גם דפנותיו צברו חום. הדפנות יגנו על חום המאכל למשך זמן. אך מאכל שהועבר לכלי שלא היה על האש, גם אם הטמפרטורה הנוכחית שלו גבוהה יותר, החום הזה לא יישמר לאורך זמן, מפני שהכלי עצמו לא היה על האש, ולא יגן על המאכל מהתקררות. בעלי התוספות מחדדים לנו שתי נקודות פיזיקליות: א. ההתבוננות אינה על המאכל בלבד, אלא על הכלי המחזיק אותו. ב. בישול אינו נמדד לפי טמפרטורה נוכחית. בישול נעשה על ידי שימור טמפרטורה לאורך זמן. בהתחשב בשתי הנקודות הללו, חילוקו של רבי יוסי אפשרי.

ניכר מדברי בעלי התוספות שמבחינתם ההבחנה בין כלי ראשון ושני היא הבחנה מציאותית. לפי רבי יונה, גם אם נזהה בישול של מאכל בכלי שני, לא נאסור לבשל אותו כך, אלא אם כן זו הדרך לבשל אותו. אך לפי רבי יוסי עלינו לברר אם מציאותית המאכל מתבשל בכלי שני או לא.

לעומתם, הרמב"ן אומר שבישול דאורייתא אינו אלא כאשר הכלי נמצא על האש. ניכר שלא קיבל את ההבחנה המציאותית של בעלי התוספות, אלא נקט כדברי רבי יונה.

ראוי לציין את שיטת הר"ן, האומר דברי הרמב"ן משקפים את דרכו של הירושלמי, האומר שאין איסור בישול בשבת בדבר שאינו נמצא על האש. אך הבבלי חולק על כך.

האחרונים מציעים מספר אפשרויות להסבר מניין מסיק הר"ן שיש מחלוקת בין התלמודים.

האור שמח מציג מחלוקת אודות המשנה האוסרת להדיח ברותחים את קולייס האיספני בשבת (משנה שבת פרק כב משנה ב). מכאן נלמד הדין של קלי הבישול. ישנם מספר דרכים להבין את המשנה: יתכן וזהו דין מיוחד הקשור למכה בפטיש, ואינו בישול רגיל; יתכן ומדובר באיסור דרבנן. מהבבלי (שבת דף קמה ע"ב) משמע שמדובר באיסור תורה. אם כך, עולה שניתן לעבור על איסור בישול מהתורה גם בבישול שאינו על האש.

מכך מסיק הר"ן שיש מחלוקת בין התלמודים, ולהלכה סובר שניתן לעבור על איסור בישול מדאורייתא גם ללא הנחה על האש.

נזכיר בקצרה שתי נפקא מינות:

א. **עירוי**: בירושלמי (שבת פרק ג הלכה ח) דנים בשאלה אם עירוי מבשל. הגמרא מסיימת באמירה של הרמב"ן – איסור בישול דאורייתא בכל מקרה לא יהיה אם המאכל אינו מונח על האש.

בעלי התוספות דנו בהרחבה בשאלה אם עירוי מבשל. לכאורה זה תלוי בשאלת החשיבות של הדפנות, נרחיב בדבריהם בפעם הבאה.

ב. **גוש**: מאכל מוצק שהוסר מהאש שומר על חומו לאורך זמן. מגע במאכלים אחרים עשוי לחמם אותם עד כדי בישול. הוא אינו נמצא על האש, ועל כן לפי הרמב"ן לעולם מגע בו לא ייחשב איסור תורה. לפי בעלי התוספות יש מקום לדון במשמעות קיום או חוסר קיום הדפנות. כאמור, נרחיב בכך בפעם הבאה.

חשוב לזכור שהדיון המקדים שקיימנו כאן עוסק בהלכות שבת, שם יש מקום לדון בשאלה אם דרך הבישול רגילה או לא. בפעם הבאה, כאשר נשוב לדון במשמעות העברת הטעם, הטעם אינו שואל אותנו אם הוא עבר בצורה הסטנדרטית. אם מאכל יתחמם מכוח מאכל אחר, הטעמים עשויים להתערב, ואם טעם האיסור יעבור, הוא ייאסר. לכן השאלה המציאותית תשוב להיות משמעותית כפליים. כל זאת ועוד – בפעם הבאה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Quito, Ecuador

קיטו אקוודור

טבת תשנ"ג

קביעת מזוזה במקום מועד לגניבה

שאלה

כמה פעמים קבענו מזוזה בפתח הדירה הפונה לרה"ר, וגנבו אותה מאיתנו. האם במקרה כזה צריך להמשיך לנסות ולקבוע מזוזה, במציאות כזאת שבטוח ימשיכו לגנוב אותם? (ניסינו גם לשים בצד הפנימי של הדלת, אבל גם במקרה הזה גנבו אותה, מכיון שהדלת הזאת יש לה רווחים פתוחים באמצע).

תשובה

במקום שאינו שמור, וברור שיגנבו אותה משם-אסור לקבוע מזוזה, כדי שלא לגרום בזיון לכתבי קודש¹. אבל צריך לבדוק את האפשרות לשמור המזוזה ע"י חקיקתה בתוך הכותל וקביעתה במלט [במקרה זה צריך להקפיד שיהיה ניכר, שאכן המזוזה נמצאת בפנים]². אפשרות נוספת-לסגור את הרווחים בדלת הסמוכה למקום המזוזה ולקבוע את המזוזה בחלל הפתח לפני מן הדלת³. אם גם את זה אי-אפשר לעשות, אפשר לקבוע את המזוזה על הפצימין של הדלת, ז"א על מסגרת הדלת, אף-על-פי שהמסורת נמשכת אל מחוץ לחלל הפתח⁴. ואם גם זה אי-אפשר, יש אומרים שאפשר לקבוע אותה בקיר עצמו, מחוץ לחלל הפתח, כל עוד שהוא בתוך טפח לחלל הפתח⁵.

¹ שו"ע יו"ד סי' רפו בש"ך ס"ק ז' וב"ח ס"ק א.

² שם סי' רפט ב"פתחי תשובה" ס"ק ה.

³ נראה שזה לכולי עלמא, ואין כאן בעיה של "אחורי הדלת" אשר יש, פוסלים בה. וכך הוכיח ב"מנחת יצחק" (ח"ג סי' מו) מדברי הרמ"א סי' רפו סעיף ב.

⁴ בהבנת הראשונים בסוגית הגמרא במנחות לב ע"ב יש בענין זה כמה שיטות בין האחרונים. ה"נשמת אדם" (כלל טו ס"ק ב) כתב שמציאות זאת היא נושא מחלוקת בין רמב"ם ולבין רא"ש, טור ומרדכי, וכתב שהמחבר (סי' רפט סעיף ב) פוסק כרמב"ם, ולכן כתב שאין לברך על קביעה זו, וכן נראית דעת ה"קיצור שולחן ערוך" (סי' יא סעיף ט). אבל ה"מקדש מעט" (סי' רפט ס"ק ד) וה"ערוך השולחן" (שם ס"ק יג ו-יד) כתבו שגם רמב"ם ו"נימוקי יוסף" מודים בזה שכשר, וכתבו שדעת הרמ"א בסעיף ב לפסוק כמותם, ולדעתם יש לברך על קביעה זו. "בן איש חי" (שנה שניה, פרשת כי תבוא) הביא דעת ה"יד קטנה" שכל עוד היא מחוץ לחלל הפתח, המזוזה פסולה, ונראה למעשה שיכולים לברך על קביעה כזו, הואיל וה"מקדש מעט" ו"ערוך השולחן" כתבו דהוי לכולי עלמא, וה"נשמת אדם" עצמו כתב שרוב ראשונים סוברים כן, ובפרט ש"ערוך השולחן" כתב, שכך היה המנהג. וכך העלה להלכה ב"שבט הלוי" (ח"ג סי' קנא).

⁵ עיין בסי' "חובת הדר" (פרק ח חלק ג סעיף ב) שכתב כן לדעת ה"דברי חמודות" (הלק"ט, הל' מזוזה ס"ק טז) שכתב, שזוהי דעת הטור והרמ"א. ולדעת ה"חובת הדר" גם הש"ך וה"בית יוסף" מבינים שמחלוקת רמב"ם וטור היא כאשר קובעים את המזוזה בקיר, מחוץ לחלל הפתח. אבל נראה שאין דבריו מוכרחים, שה"נשמת אדם" (מובא לעיל בהערה 4) כתב, שהמחלוקת היא בקביעה במסגרת דווקא, אבל כאשר קבעה בקיר, לכולי עלמא פסול. ולכן יש לומר שגם הש"ך ו"בית יוסף" הבינו המחלוקת כן. וחוף מזה כתבו ה"מקדש מעט" ו"ערוך השולחן" הני"ל וגם ה"לבוש" שם שהרמ"א פסק כרמב"ם ו"נימוקי יוסף", ומכשיר רק כשהמזוזה במסגרת עצמה. לכן נראה שאין לברך, כאשר קובעים אותה בקיר.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה		מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:	
טל שאול בן יפה	חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	שמואל בן ברוריה
דוד בן רחל	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	ישי בן מרים	רות צפורה בת חנה
חוה רָאָנְלָה בת פִּיילָא	משה בן רחל	עודד בן חיה	מאירה בת אסתר
רבקה בת שרה בלה	משה בן אסתר חיה	מינדה לאה בת ליפשה	שלמה בן שולמית
	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	שלמה בן ביילא